

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 27-722.52:929Bonomo P.(450.361)"15"

Prejeto: 23. 8. 2019

Lilijana Žnidaršič Golec

doc. dr., višja svetovalka – arhivistka, Arhiv Republike Slovenije, Zvezdarska ulica 1, SI-1102 Ljubljana
E-pošta: lilijana.znidarsic@gov.si

Primož Trubar – *servitor in commissus specialis* tržaškega škofa Petra Bonoma

Prispevek k Trubarjevi biografiji

IZVLEČEK

Jedro prispevka sestavljata prikaza dveh (prepisov) notarskih listin, datiranih z 18. junijem 1526 in 15. junijem 1541. V prvi listini je Trubar označen kot servitor, v drugi pa kot commissus specialis tržaškega škofa Petra Bonoma (1502–1546). Ker mlajši zapis še ni bil predstavljen širši javnosti, je v prispevku obravnavan pred starejšo, do zdaj v literaturi že večkrat navajano listino. Celotno besedilo mlajšega zapisa je objavljeno v Prilogi. Poleg vsebine obeh listin imajo v prispevku pomembno vlogo vprašanja, ki zadevajo Trubarjeve vezi s Trstom in njegovo življenjsko pot sploh. Odgovore nanje moramo sicer iskati tudi v drugih tržaških virih iz let 1526 in 1541, v katerih naletimo na Trubarja.

KLJUČNE BESEDE

Primož Trubar, Peter Bonomo, Trst, tržaška škofija, Socerb, Dunaj, notarske listine, biografija

ABSTRACT

**PRIMOŽ TRUBAR – SERVITOR AND COMMISSUS SPECIALIS OF PIETRO BONOMO,
BISHOP OF TRIESTE
A CONTRIBUTION TO TRUBAR'S BIOGRAPHY**

The contribution focuses on presenting two notary documents, dated 18 June 1526 and 15 June 1541, respectively. In the first, Trubar is referred to as the servitor and in the second as the procurator, nuncius, et commissus specialis of Pietro Bonomo, Bishop of Trieste from 1502 to 1546. Since the more recent record has to date not been presented to general public, it is addressed before its earlier counterpart, which has already been cited in literature several times. The full text of the more recent record is published in the Annex. Apart from the contents of both documents, the contribution also highlights questions concerning Trubar's connections with Trieste and his life in general. However, the answers to these questions should also be sought in other Trieste sources from 1526 and 1541 that contain mention of Trubar.

KEY WORDS

Primož Trubar, Pietro Bonomo, Trieste, Diocese of Trieste, Socerb, Vienna, notary documents, biography

O navezanosti Primoža Trubarja na Trst in tržaškega škofa Petra Bonoma (1502–1546) je bilo povedanega že razmeroma veliko.¹ Tako vemo, da sta leta 1526 prav v Trstu nastali najstarejši za zdaj znani neposredni pričevanji o Trubarju.² Pri Trubarju samem (1577) ter pri Jakobu Andreaeju (1586) oziroma Matiji Troštu (1588) se mesto Trst sicer omenja tudi v povezavi z letom Trubarjevega rojstva, natančneje, z letom 1508,³ kar pa je glede na kontekst omembe napačno.⁴ »Cesar Maksimilijan rajnik, tiga imena ta prvi« namreč Trsta izpod oblasti Benečanov ni rešil navedenega leta, ampak leta 1509. Leto prej je Trst padel v beneške roke, resda le za kratek čas.⁵ Trubar je v Trstu, kot kaže, prejel tudi mašniško posvečenje, pisalo naj bi se leto 1530.⁶ Tri leta pred tem, najverjetneje leta 1527, mu je škof Bonomo prepustil večji del dohodkov vikariata Loka pri Radečah (Loka pri Zidanem Mostu),⁷ s čimer je spodbudil Trubarjevo nadaljnjo kariero v katoliški Cerkvi. Dohodki loškega vikariata, ki je spadal pod patronat tržaških škofov kot »pravih župnikov« v Laškem,⁸ so Trubarju brez dvoma olajšali, če že ne omogočili študij na Dunaju. Na tamkajšnjo univerzo se je vpisal v letnem semestru 1528, vendar je tu študiral samo en ali dva semestra.⁹ Nedolgo po mašniškem posvečenju je postal še upravitelj oziroma vikar župnije Laško, ki je bila od srede 15. stoletja v komendi tržaških škofov in je z njo kot táko zdaj razpolagal Bonomo.¹⁰ Ko se je Trubar leta 1557 spominjal svojega mladostnega bivanja v Trstu, je poleg hvaležnosti škofu izpostavil podatek, da je kot deček pel v Bonomovem pevskem zboru.¹¹ Trubarja kot diskantista škofovega (stolnega) zbora označuje tudi Jakob Andreae v pogrebni pridigi za Trubarjem leta 1586.¹²

Drugo daljše obdobje, ki ga je Trubar zagotovo preživel v Trstu, sega v čas od 7. aprila do 9. avgusta

Jakob Lederlein, Primož Trubar, lesorez, 1578 (obj. na spletu). Trubar se je v poznejših letih večkrat spomnil na svojega dobrotnika, tržaškega škofa Petra Bonoma.

1541.¹³ Ni nedvoumno izpričano, da bi bil v mestu že v adventu, tj. med 28. novembrom in božičem 1540, kot lahko beremo v različnih Trubarjevih življenjepisih.¹⁴ Čeprav Mirko Rupel ne dvomi, da se je Trubar v mesto na severovzhodu Jadranskega morja odpravil že leta 1540, pa te letnice ne potrjuje navedek iz pisma, na katerega Rupel opozarja v svoji standardni Trubarjevi biografiji.¹⁵ Navedek je iz pisma Petra Pavla Vergerija (ok. 1498–1565) koprskemu notarju Ottonelu Vidi (Vida) iz leta 1540, glasi pa se: »Zlasti mi je bilo in mi ni bilo všeč, kar ste mi pisali o tistem pridigarju iz Ljubljane; čeprav to mesto ni na Saškem, se tam vendar javno pridiguje luteranstvo; zato bi Vi dobro storili, ko bi nastopili zoper njega.«¹⁶ Če

¹ Kidrič, *Ogrodje za biografijo*, str. 57–113; Rupel, *Primož Trubar*, str. 30–33, 48–53; Brazzano, *Pietro Bonomo*, str. 173, 292–295, 326–330; Cavazza, Bonomo, Vergerio, Trubar, str. 91–97. Prim. Cavazza, Bonomo, Vergerij, Trubar, in Premk, Primož Trubar (z napačno navedbo časovnega okvira Trubarjevega šolanja pri škofu Bonomu).

² Prim. Golec, *Najzgodnejša pričevanja*, str. 26.

³ *V Noviga testamenta posledni deil*, str. IV. *Primož Trubar, Nemški spisi*, str. 228, 240. Prim. Brendle in Riethe, *Die Leichenpredigt*, str. 61; Rupel, *Nove najdbe*, str. 65.

⁴ Golec, *Kdo in od kod*, str. 46–47.

⁵ Prim. Cuscito, *Trieste*, str. 93; Brazzano, *Pietro Bonomo*, str. 165–166.

⁶ Kidrič, *Ogrodje za biografijo*, str. 67–69; Rupel, *Primož Trubar*, str. 30; Brazzano, *Pietro Bonomo*, str. 295.

⁷ *Primož Trubar, Nemški spisi*, str. 23, 45; Kidrič, *Ogrodje za biografijo*, str. 67–69; Rupel, *Primož Trubar*, str. 33. O vikariatu oziroma župnijskem vikariatu Loka do srede 16. stoletja prim. Höfler, *O prvih cerkvah*, str. 353–354.

⁸ *Orožnova zgodovina*, str. 80–82; Höfler, *O prvih cerkvah*, str. 353.

⁹ Rajhman, Trubar. Prim. Rupel, *Primus Truber*, str. 23–24.

¹⁰ Prim. *Orožnova zgodovina*, str. 82–83; Höfler, *O prvih cerkvah*, str. 50; Žnidaršič Golec, *Cerkvene ustanove*, str. 58.

¹¹ *Primož Trubar, Nemški spisi*, str. 23, 45.

¹² Brendle in Riethe, *Die Leichenpredigt*, str. 61.

¹³ Prim. Kidrič, *Ogrodje za biografijo*, str. 73. O Trubarjevem drugem (in ne tretjem) bivanju v Trstu piše tudi Silvano Cavazza v Cavazza, Bonomo, Vergerio, Trubar, str. 93.

¹⁴ Kidrič, *Ogrodje za biografijo*, str. 72–73; Rajhman, Trubar; Brazzano, *Pietro Bonomo*, str. 324, 326; Cavazza, Bonomo, Vergerio, Trubar, str. 92.

¹⁵ Rupel, *Primož Trubar*, str. 52; Rupel, *Primus Truber*, str. 55.

¹⁶ Rupel, *Primož Trubar*, str. 52. Prim. Jacobson Schutte, *Pier Paolo Vergerio*, str. 135.

Grb in napis škofa Bonoma nad vhodnimi vrati škofijske palače na via Castello v Trstu, 1523 (obj. v Cuscito, Trieste, str. 98). Napis se glasi: »P(etrus) Bonomus antist(es) Tergest(inus) chariss(imae) patriae decori d(ono) d(edit).«

je z ljubljanskim pridigarjem v resnici mišljen Trubar in če pustimo ob strani vprašanje možnosti notarjevega ukrepanja proti Trubarju,¹⁷ lahko sklenemo, da navedka samega po sebi ne moremo razumeti v smislu potrditve Trubarjeve navzočnosti v Trstu. Povrhu tega naj se s Trubarjem v Trstu ne bi osebno srečal Giulio Della Rovere (Giulio da Milano), protestantizmu naklonjeni pridigar iz reda avguštincev eremitov, ki je med adventom 1540 na Bonomovo povabilo pridigal Tržičanom v italijanščini.¹⁸ Tako je Della Rovere vsaj trdil na zaslišanju pred beneško inkvizicijo zgodaj poleti 1541.¹⁹ O Trubarju je sicer vedel, da je *familiar* škofa Bonoma in da govori slovensko.²⁰ Pač pa osebni stik z duhovnikom Primožem (*presbiter Primus*) v pismu Della Roveru 7. aprila 1541 omenja zdravnik Melhior Cerroni, od začetka 1540 v Trstu živeči Bolognčan, ki je s protestantsko gorečnostjo prispeval nemajhen delež k radikalizaciji Bonomovih konfesionalnih stališč.²¹ »Frater Iulius« – tako Trubar poldrugo desetletje pozneje v pismu Bullingerju imenuje karizmatičnega avguštinskega pridigarja²² – bi torej za Bonomovega slovensko govorečega kaplana lahko dejansko slišal od Ceronija in/ali koga drugega iz tržaškega prote-

stantskega kroga.²³ Kakor koli, le dvanajst dni po nastanku Ceronijevega pisma, 19. aprila 1541, je Della Rovera v Benetkah doletela aretacija.²⁴

Druge do zdaj znane vire »prve roke«, ki potrjujejo Trubarjevo delovanje v Trstu leta 1541, je na podlagi izpiskov Luigija de Jennerja in zapisov tržaških vicedominov leta 1884 kratko povzel Lovro Žvab v *Ljubljanskem zvonu*.²⁵ V tem gradivu se Trubar enkrat pojavlja v vlogi zastopnika in trikrat v vlogi pričue pri različnih pravnih dejanjih. 29. aprila 1541 ga je nakup hiše za Pasquo (*pro Pascha*)²⁶ pripeljal kot pričue v veliko dvorano škofijske palače v tržaški četrti Castello, tj. palače, ki jo je dal po prihodu z Dunaja prenoviti Bonomo in je Trubarju večkrat dajala streho.²⁷ Ob tej priložnosti je Trubar predstavljen kot »častitljivi duhovnik Primož Trubar z Rašice, župnik v Loki [pri Zidanem Mostu]«. ²⁸ Z enakimi besedami Trubarjevo istovetnost podaja listinski zapis vicedomina Oktavija Cigottija z dne 9. avgusta 1541. Trubar je bil tisti dan v veliki dvorani Bonomove škofijske palače navzoč pri izstavitvi listine glede posesti »gospe Pasque, hčere Nikolaja iz Portogruara«²⁹ – na njeno ime smo naleteli že pri nakupu hiše 29. aprila 1541. Na fevdno posest tržaških

¹⁷ Rupel, *Primož Trubar*, str. 52; Rupel, *Primus Truber*, str. 55.

¹⁸ Kidrič, *Ogrodje za biografijo*, str. 72; Brazzano, *Pietro Bonomo*, str. 324; Cavazza, Bonomo, Vergerio, Trubar, str. 95. Bonoma kot »zaščitnika brata Julija« v pismu Heinrichu Bullingerju 13. marca 1557 omenja tudi Trubar. *Pisma Primoža Trubarja*, str. 27, 29.

¹⁹ Brazzano, *Pietro Bonomo*, str. 324–325; Cavazza, Bonomo, Vergerio, Trubar, str. 97.

²⁰ Cavazza, Bonomo, Vergerio, Trubar, str. 97 (zaslišanje 27. junija 1541).

²¹ Kidrič, *Ogrodje za biografijo*, str. 72; Brazzano, *Pietro Bonomo*, str. 323.

²² *Pisma Primoža Trubarja*, str. 27, 29. Prim. Kidrič, *Ogrodje za biografijo*, str. 81.

²³ Prim. Brazzano, *Pietro Bonomo*, str. 334, op. 206.

²⁴ Rozzo, Della Rovere, Giulio.

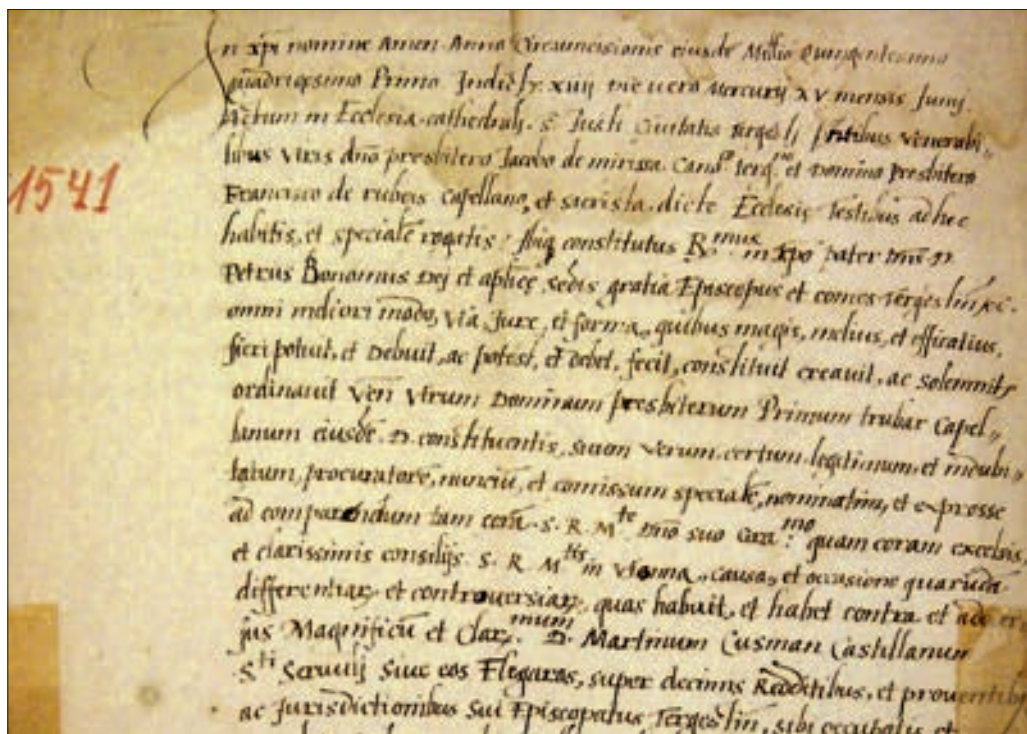
²⁵ Žvab, Črtica o Primoži Trubarji, str. 41–45. De Jennerjeve rokopisne zapiske hrani Biblioteca civica Attilio Hortis v Trstu. Prim. seznam v Brazzano, *Pietro Bonomo*, str. 612.

²⁶ Prav tam, str. 43.

²⁷ Žvab, Črtica o Primoži Trubarji, str. 43. O palači, ki jo je dal postaviti (prenoviti) Peter Bonomo, prim. Cuscito, *Trieste*, str. 37.

²⁸ Žvab, Črtica o Primoži Trubarji, str. 43: »Emptio unius domus de contrata Castellj pro pascha [Pascha] etc.«

²⁹ Prav tam, str. 44: »Instrumentum liuellj pro domina pascha [Pascha] filia Nicolaj de Portogruario.«

Prva stran prepisa notarske listine z dne 15. junija 1541, izsek (ADT, Carteggio Miscellaneo, busta 1).
Škof Bonomo Trubarja postavlja za »suum verum, certum, legitimum, et indubitatum, procuratorem, nuncium, et commissum specialem«.

škofov v Kastelcu pri Socerbu (Castel) se po drugi strani nanašata dva po Jennerju povzeta dokumenta. Starejša listina z dne 1. junija 1541 naj bi Trubarja opredeljevala kot »upravnika plemenitima bratoma Ivanu in Jeronimu Brati.«³⁰ Trubarjeva »delodajalca« sta bila v tem primeru pač člana patricijske družine Brati iz Kopra.³¹ Brata Brati sta omenjeno posest prejela v fevd od škofa Bonoma, zdaj pa sta se ji odpovedala v korist Antona (Antonio) Della Spade, tržaškega meščana in skrbnika Bonomovih mladoletnih vnukov.³² Do formalnopravne izročitve kastelske posesti, pri kateri je bil Trubar navzoč kot pričea, je prišlo 13. junija, torej slaba dva tedna pozneje.³³ Po podatkih iz registra vicedomina Nikolaja Cigottija so Bonomovim vnukom – leta 1527 rojenemu Janezu Antonu ter mlajšima Hektorju in Jožefu³⁴ – dohodki od posesti v Kastelcu (za določen čas) pripadli že leta 1539, tj. v letu, ko je njen lastnik postal njihov ded.³⁵ Da bi rekonstruirali celotno dogajanje v zvezi

s kastelsko posestjo v tistih letih, bi bilo treba opraviti podrobnejšo analizo. A čeprav bi njeni rezultati morda nekoliko spremenili časovnico Trubarjevih bivanj v Trstu, nova dognanja zagotovo ne bi zamajala dejstva, da se je Trubar (sredi) junija 1541 dejansko zadrževal v mestu. Kot bomo videli v nadaljevanju, je škof Bonomo 15. junija tega leta Trubarja angažiral v sporu s socerbskim kastelanom Martinom Kusmanom. Prepis zadevnega notarskega instrumenta najdemo v Škofijskem arhivu v Trstu, v fondu *Carteggio Miscellaneo* (Razna korespondenca).³⁶

Listina nam pove, da je v sredo, 15. junija 1541, Peter Bonomo, po božji milosti tržaški škof in grof,³⁷ v stolni cerkvi sv. Justa svojega kaplana Primoža Trubarja določil in slovesno postavil za svojega zakonitega zastopnika, odposlanca in posebnega pooblaščenca. Trubar naj bi pred kraljevim veličanstvom, tj. kraljem Ferdinandom I., in kraljevimi svétniki na Dunaju Bonoma zastopal v sporu s kastelanom gradu Socerb Martinom Kusmanom (*Cusman*)³⁸ – oziroma

³⁰ Prav tam, str. 43–44.

³¹ O družini Brati (Bratis) prim. Štoka et al., *Albanske plemiške družine*, str. 27, 28–29.

³² Bonomo je postal duhovnik po smrti svoje žene Margarete pl. Rosenberg. Prim. Rill, Bonomo, Pietro.

³³ Žvab, Črtica o Primoži Trubarji, str. 44.

³⁴ O Bonomovih vnukih prim. Brazzano, *Pietro Bonomo*, str. 286, 289, 311.

³⁵ Sapač, *Grajske stavbe*, str. 45. Večina kastelskih zemljišč je ležala v kraju Kastelec, kjer je stal manjši dvor. Ta se je pozneje, v 17. ali 18. stoletju, »preoblikoval« v dvorec. Prim. Brazzano,

Pietro Bonomo, str. 314.

³⁶ ADT, *Carteggio Miscellaneo*, busta 1, »Ex lit. B/6«. Prim. http://www.anagrafebbcc.chiesacattolica.it/anagraficaCEIBib/public/VisualizzaScheda.do?codice_ccei=CEI751A00002 (pridobljeno 26. 6. 2019).

³⁷ O vprašanju naziva »grof« (*comes*) za tržaške škofove v srednjem veku prim. Jenko Kovačič, *Javna oblast tržaških škofov, posebej op. 9*.

³⁸ Prim. Sapač, *Grajske stavbe*, str. 227.

tamkajšnjimi oskrbniki –, in sicer zaradi polastitve (nekaterih) desetih, dohodkov in pravic. Trubarjeva naloga je bila dokazati, da ti dohodki in pravice pripadajo tržaškemu škofom, in kot nične ovreči dokazuje, ki bi jih predstavila nasprotna, Kusmanova stran. Čeprav bi to zahtevalo širša pooblastila, bi lahko Trubar kralja ali njegov svet zabil za potrdila o pravicah in svoboščinah, ki so jih pridobili in se ravnali po njih bodisi Bonomovi predhodniki bodisi Bonomo sam in za katere bi menil, da utegnejo biti koristna. Škof je Trubarju povrh tega podelil pravico imenovati in odpoklicati enega ali več nadomestnih zastopnikov z enakimi ali omejenimi pristojnostmi, kot jih je s to listino dobil Trubar. Do overovitve notarske listine je prišlo v navzočnosti kanonika tržaškega kapitlja Jakoba de Mirisse (Mirissa) ter kaplana in zakristana pri tržaški stolnici Frančiška de Rubeisa.³⁹ O kanoniku de Mirissi dodajmo, da je leta 1532 škof Bonomo »kot palatinski grof« (in *virtu della sua dignita di conte palatino*) pozakobil njegove otroke.⁴⁰ Kolikor nam je znano, korenine spora segajo v dvajseta leta 16. stoletja, ko se je škof Bonomo pritožil pri kralju Ferdinandu, da še ni prejel 400 renskih goldinarjev, vsote, ki mu je bila obljubljena za »umik« z dunajskega škofijskega sedeža.⁴¹ Bonomo je namesto tega denarja zdaj zahteval dohodke od mitnice v Senožečah, pa tudi, da tržaški glavar Nikolaj Ravbar (ml.) pusti pri miru škofijske podložnike, ki živijo v bližini gradov Mokovo/Muhov grad (Moccò) in Socerb ter utrdbe v Dragi (pri sv. Eliji). Glavar naj mu poleg tega neha kratiti pravico do vinske desetine na območju Beke, saj naj bi tržaškemu škofu pripadala že pred beneško zasedbo.⁴²

Če bi želeli kolikor toliko prepričljivo odgovoriti na vprašanje, kako je Trubar izpeljal od Bonoma zaupano nalogo, bi se morali spoprijeti s precej nevhvaležnim iskanjem podatkov v arhivskih virih. Kar zadeva vire v arhivih na Dunaju, bi bilo treba v raziskavo pritegniti gradivo cesarskega dvornega sveta (*Reichshofrat*) v Hišnem, dvornem in državnem arhivu (*Haus-, Hof- und Staatsarchiv*). Leta 1527 je cesarski dvorni svet kot najvišji sodni organ za habsburške dedne dežele in cesarstvo (na novo) vzpostavil Ferdinand I. († 1564).⁴³ Ferdinand je de-

želnoknežjo oblast v avstrijskih deželah prevzel leta 1521, bil desetletje pozneje izvoljen za kralja Svetega rimskega cesarstva, leta 1558 pa je postal »izvoljeni rimski cesar«. O pritožbi škofa Bonoma proti Martinu Kusmanu naj bi torej razsojal cesarski (državni) dvorni svet, ki je bil zadnja pritožbena instanca v tako imenovanih komornih zadevah.⁴⁴ Socerb je bil tedaj deželnoknežja (komorna) posest – Kusman jo je imel v fevdu od leta 1540⁴⁵ –, po drugi strani pa je deželni knez veljal za »vrhovnega odvetnika in zaščitnika« vse cerkvene posesti na svojem ozemlju.⁴⁶ Bolj kot to, ali je Trubar upravičil Bonomovo zaupanje, nas v zastavljenih okvirih tega prispevka sicer zanima, zakaj se je Bonomo sploh odločil Trubarja pooblastiti v takšni zadevi. Zdi se, da so škofa k tej odločitvi spodbudile predvsem dobre izkušnje s Trubarjevim gospodarjenjem v Loki pri Zidanem Mostu in Laškem.⁴⁷ Trubarja je poleg tega priporočalo dejstvo, da je bil seznanjen s posestnimi razmerji na območju Socerba in Kastelca, na kar lahko sklepamo že iz dveh zgoraj omenjenih virov, nastalih v prvi polovici junija 1541.⁴⁸ Da je Bonomo Trubarju zaupal in da se je Trubar v vlogi Bonomovega pooblaščenca izkazal, lahko sklepamo tudi po tem, da se je Bonomo v Trubarjevo korist tisti čas odrekal razmeroma donosnemu beneficiju sv. Maksimilijana v Celju.⁴⁹ Kako uspešno je Trubar gospodaril s premoženjem ne le tega beneficija, temveč tudi župnij Loka, Laško in Šentjernej (na Dolenjskem), izvemo od Trubarja samega. V pismu kralju Maksimilijanu II. z dne 2. januarja 1560 je med drugim zapisal, da je poravnal vse zaostale davke in dolgove, ki so jih pustili njegovi predhodniki na teh treh župnijah in beneficiju.⁵⁰ V zvezi z uspešnostjo Trubarjevega »dunajskega mandata« kaže opozoriti še na Trubarjevo trditev, da mu je škof Bonomo, skupaj z ljubljanskim škofom Francem Kacijanarjem, »pomagal do stolnega kanonikata v Ljubljani«.⁵¹ Potem ko je Trubar sredi tridesetih let 16. stoletja pri ljubljanski stolni cerkvi že opravljal službo pridigarja – in je kot Bonomov kaplan na pragu štiridesetih let 16. stoletja v slovenskem jeziku

uprave in sodstva pod Maksimilijanom I. († 1519) in Ferdinandom I. prim. Sagadin, Dvor avstrijske vladarske hiše, str. 89–90, in predvsem Vilfan, *Pravna zgodovina Slovencev*, str. 338–340.

⁴⁴ Prim. Vilfan, *Pravna zgodovina Slovencev*, str. 339.

⁴⁵ Kosi, *Spopad za prehode*, str. 205; Sapač, *Grajske stavbe*, str. 227.

⁴⁶ Prim. Srbik, *Die Beziehungen von Staat und Kirche*, str. 78 sl., 90–91.

⁴⁷ Prim. Rupel, *Primož Trubar*, str. 33.

⁴⁸ Žvab, Črtica o Primoži Trubarji, str. 43–44.

⁴⁹ Kidrič, Ogradje za biografijo, str. 74–75; Brazzano, *Pietro Bonomo*, str. 330.

⁵⁰ *Primus Trubers Briefe*, str. 39: »... alle ausständige steuer und schulden der gemelten parhen und kaploney, die meine vorfarn haben gemacht.« Prim. Kidrič, Ogradje za biografijo, str. 76–77.

⁵¹ Rupel, *Primož Trubar*, str. 53; *Primož Trubar, Nemški spisi*, str. 45.

³⁹ ADT, Carteggio Miscellaneo, busta 1, »Ex lit. B/6«: »pre(se)ntibus venerabilibus viris d(omi)no presbitero Jacobo de Mirissa, Cano(ni)co terge(sti)no et Domino presbitero Francisco de Rubeis, capellano, et sacrista dicte Ecclesie.«

⁴⁰ Brazzano, *Pietro Bonomo*, str. 298. O vicedominu Vitaleju Mirissi prav tam, str. 309, op. 108; 336, op. 217. O družini de Rubeis prim. <http://triestestoria.altervista.org/famiglie/t.html> (pridobljeno 14. 7. 2019).

⁴¹ Prim. Brazzano, *Pietro Bonomo*, str. 285.

⁴² Prav tam, str. 285–286. Prim. Sapač, *Grajske stavbe*, str. 47, op. 1: »Nekaj posesti na območju Kastelca je v 16. stoletju spadalo tudi pod zemljiško gospodstvo Socerb.«

⁴³ Prim. historiat ustvarjalca fonda »Cesarski (državni) dvorni svet« (*Reichshofrat*) na spletni strani Hišnega, dvornega in državnega arhiva <https://www.archivinformationssystem.at/detail.aspx?id=62> (pridobljeno 21. 7. 2019). O reformah

Cerkvenoupravna podoba slovenskega ozemlja v 16. stoletju, izsek (obj. v Slovenski zgodovinski atlas, str. 116). Velik del tržaške škofije je v srednjem in zgodnjem novem veku segal na (današnje) slovensko ozemlje. Dejstva, da precejšen del njegovih vernikov govori predvsem ali samo slovensko, se je zavedal tudi škof Bonomo.

pridigal tudi v Trstu –,⁵² je bil še pred 1. septembrom 1543 cerkvenopravno potrjen za ljubljanskega kanonika.⁵³ Trubarjev karierni skok v Ljubljani bi torej utegnil biti sad njegovega angažmaja v Bonomovi službi, obenem pa ga lahko razumemo tudi kot del širše proprotestantske kadrovske politike.⁵⁴ Spomladi 1543 je bil za dekana kolegiatnega kapitlja v Novem mestu prezentiran, denimo, Pavel Wiener, protestantizmu predani ljubljanski kanonik in večkratni poverjenik kranjskih deželnih stanov.⁵⁵

V zadnjem delu pričujočega prispevka pogledimo nazaj v leto 1526, pravzaprav v notarsko listino iz tega leta, v kateri je Trubar označen kot Bonomov *servitor*. V prepisu ohranjena listina z datumom 18. junij 1526⁵⁶ sporoča, da je škof in cesarski palatinski grof Peter Bonomo tega dne za javnega notarja (*publicum notarium et tabellioem*) imenoval dvaintridesetletnega meščana mesta Dubrovnik, Jurijevega sina Mihaela. To je storil na Mihaelovo ponižno prošnjo, potem ko se je pokazalo, da je prosilec primeren za to službo. Pravico do imenovanja notarjev

(vicedominov)⁵⁷ so imeli že Bonomovi predhodniki na tržaškem škofijskem sedežu, Bonomu pa jo je posebej dodeljeval naziv »cesarski palatinski grof«, ki sta ga leta 1492 od cesarja Friderika III. poleg Petra dobila njegov brat Frančišek (Francesco) in stric (*zio*) Lovrenc (Lorenzo).⁵⁸ Pri Mihaelovem imenovanju za notarja sta kot prič sicer navedena Andrej (Andrea) Spada in Trubar. Izvirni latinski zapis obeh prič se (v orodniku) glasi: »ser Andrea ex Spata [della Spada]⁵⁹ ciue et habitatore Tergestino et Primo Trubar seruitore prefati reu(arendissi)mi domini epyscopi.«⁶⁰ Spomnimo: petnajst let pozneje, natančneje, 13. junija 1541, bo Trubar navzoč kot priča pri »prenosu« fevdne posesti v Kastelcu na Antona Della Spado, skrbnika Bonomovih mladoletnih vnukov in verjetno Andrejevega bližnjega sorodnika.⁶¹ Še zanimivejšo vzporednico ponuja priimek vicedomina, v čigar hiši je 7. marca 1526 nastal zapis oporoke hudo bolnega škofovega bratranca Lenarta (Leonardo).⁶² Vicedomin Janez Krstnik Peterlin⁶³ je bil verjetno

⁵² Rupel, *Primož Trubar*, str. 44, 47–48; Cavazza, Bonomo, Vergerio, Trubar, str. 92–94.

⁵³ ARS, SI AS 308, Serija II, Lit. B, No. 2, Oporoka ljubljanskega škofa Franca Kacijanarja z dne 1. septembra 1543: »[...] herrn Primusen Truber thuembherrn zw Laibach.« Prim. Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela*, str. 289.

⁵⁴ Prim. biogram Urbana Strele v Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela*, str. 283.

⁵⁵ Prav tam, str. 295. Prim. Žnidaršič Golec, *Konfesionalna mobilnost*, str. 409.

⁵⁶ Prepis hrani Biblioteca Civica Attilio Hortis, Trieste, Archivio Diplomatico, Vicedominaria, vol. 55, Jo. Bapt. de Peterlinis 1526, fol. 71v–74r. Prim. Brazzano, *Pietro Bonomo*, str. 293.

⁵⁷ Prim. Darovec, *Notarjeva javna vera*, str. 92–97; 105, op. 16; 106.

⁵⁸ »Sacrae lateranensis palatii imperialisque aule et consistorii comes palatinus« – Della Croce, *Historia antica*, str. 313. Prim. Cuscito, *Trieste*, str. 93.

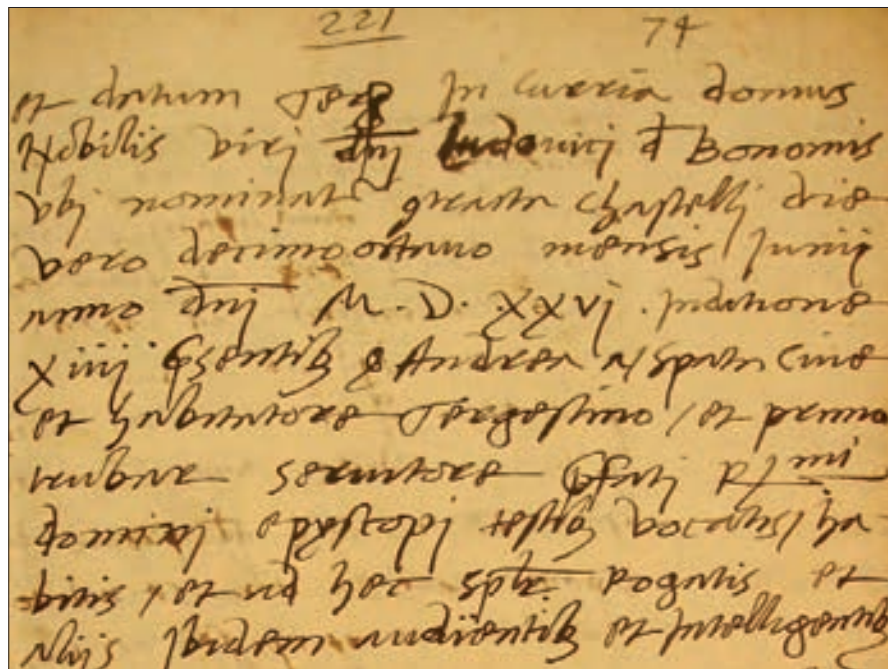
⁵⁹ Prim. »ex Spata/a Spata« na spletni strani <http://triestestoria.altervista.org/toponomastica/T2017/topS.html> (pridobljeno 21. 7. 2019).

⁶⁰ Biblioteca Civica Attilio Hortis, Trieste, Archivio Diplomatico, Vicedominaria, vol. 55, Jo. Bapt. de Peterlinis 1526, fol. 74r.

⁶¹ Gl. op. 32.

⁶² Oporoko je overil Ercole Orabono.

⁶³ »[...] datum Terg(esti) in curria domus nobilis viri d(omi)ni Ludovici de Bonomis [...]. Autenticatum per me Jo(annem) Ba(ptistam) Peterlinum publicum notarium.«

Zgornji del strani notarske listine z dne 18. junija 1526 (Biblioteca Civica Attilio Hortis, Trieste, Archivio Diplomatico, Vicedominaria, vol. 55, fol. 74r).

oče duhovnika Petra Peterlina, o čigar povezanosti s Trubarjem in (posredno) Ljubljano govori nekaj virov. V zvezi z Ljubljano omenimo navedbo Janeza Kulavica (1838–1906), da je imel Peter Peterlin v letih od 1530 (1540) do 1570 ljubljanski kanonikat *ad baculum*.⁶⁴ Viri prve roke, ki bi Kulavičevo trditev neizpodbitno dokazovali, za zdaj ostajajo neznani.⁶⁵ Poznamo pa tiste, ki izkazujejo Peterlinovo protestantsko opredeljenost v času, ko sta v Ljubljani in Trstu potekala sodna procesa proti protestantom.⁶⁶ Peterlin, ki je tedaj zasedal tržaški kanonikat, se je na procesu v Trstu v začetku leta 1548 zaradi obtožb krivoverstva zagovarjal kot edini tamkajšnji duhovnik.⁶⁷ Na procesu v prestolnici Kranjske – proces se je začel jeseni 1547⁶⁸ – bi moral svoja verska stališča pojasnjevati tudi Trubar, ki pa se je z umikom v tujino pravočasno izognil tako aretaciji kot zaslišanju.⁶⁹ Dve desetletji prej sta (starejši) Peterlin in (mlajši) Trubar⁷⁰ do »nove vere« kvečjemu gojila naklonjenost. Zlasti Trubar, ki še ni imel mašniškega posvečenja, je bil takrat za škofa Bonoma nadebudni

mladenič, *servitor*, ki mu je lahko naložil ta ali oni popravek. 7. marca 1526 ga je poslal, denimo, v hišo že omenjenega vicedomina Janeza Krstnika Peterlina, kjer je skupaj z drugimi naprošenimi pričami – Janezom Krstnikom in Petrom Peterlinom, tržaškima kanonikoma Rihardom (Rizardo/Riccardo), »sinom nekega Viljema«, in Tristanom Goyno (Goyna) ter kaplanom Nikolajem Renorjem – prisostvoval zapisu testamenta Lenarta Bonoma.⁷¹ Notarska listina oporočitelja označuje kot »doktorja obojega prava, tržaškega [stolnega] dekana in kanonika«. ⁷² Na to, da je Lenart zasedal beneficij tudi na ožjem Kranjskem, tj. župnijo Ig, kažejo predvsem tri oporočna določila. Pri prvem določilu gre za knjige »tako tu [v Trstu] kot na Igu«, ki jih Lenart voli svojemu nezakonskemu sinu Justu.⁷³ Drugi dve določili zadevata Lenartove kajže (*domuncula*) in hube (*fundi*). Kajže »na Igu v ljubljanski škofiji« Lenart skupaj z desetimi hubami zapušča svoji dekli Urši kot plačilo in v zahvalo za

⁶⁴ Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela*, str. 269.

⁶⁵ Prim. prav tam, str. 142–143, op. 593.

⁶⁶ Prim. Žnidaršič Golec, *Konfesionalna mobilnost*, str. 413–414.

⁶⁷ Peterlin je bil skupaj z drugimi osumljenci na ukaz Ferdinanda I. sicer aretiran že jeseni 1547 (Cavazza, Bonomo, Vergero, Trubar, str. 102).

⁶⁸ Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela*, str. 144.

⁶⁹ Prav tam, str. 144–145.

⁷⁰ Peterlin se je na dunajsko univerzo vpisal leta 1519, Trubar pa 1528. Prim. prav tam, str. 269, 289.

⁷¹ »Testamentum Reu(erendi) d(omi)ni Leonardi de Bonomis [...] presentibus d(omi)no Joanne Baptista de peterlinis [Peterlinis] hon(or)ato do(mino) vicedomino communis Tergesti, venerabilibus viris d(omi)nis presbiteris Rizardo cuiusdam Guelmi, Tristano Goyna canonicis Tergestinis, d(omi)no presbitero Petro peterlino [Peterlino], cappelano Nicolao Renore (?) et Primo Riubar de rasiza [Rasiza] testibus vocatis habitis specialiter rogatis« (Biblioteca Civica Attilio Hortis, Trieste, Archivio Diplomatico, Vicedominaria, vol. 55, Jo. Bapt. de Peterlinis 1526, fol. 154r).

⁷² Prav tam: »Leonardus de Bonomis J(uris) V(triusque) Doctor, decanus et canonicus Tergestinus.«

⁷³ Prav tam: »Nec non reliquit dicto Justo omnes suas vestes et [...] libros tam existentes hic quam in Iga.«

njeno ljubezen ter v blagoslov, pet drugih hub pa naj bi ob poroki dobila Uršina hči Jerica (Gerica).⁷⁴

Če smo se pri obravnavi listine o Trubarjevem imenovanju za pooblaščenca škofa Bonoma v sporu s socerbskim kastelanom Kusmanom spraševali o začetkih Trubarjevega drugega (neposredno izpričanega) bivanja v Trstu, je pri obravnavi (dveh) notarskih listin iz leta 1526 pomembnejše vprašanje, kdo je Trubarja sploh pripeljal v mesto, natančneje, k škofu Bonomu. Domneve, da so se vrata Bonomovega tržaškega dvora Trubarju odprla kmalu po škofovi vrnitvi z Dunaja konec leta 1523,⁷⁵ ni smiselno postavljati pod vprašaj. Trubar je bil tedaj star okoli petnajst let;⁷⁶ po njegovih lastnih besedah naj bi mu škof (sicer) stal ob strani že v »nežnih letih«.⁷⁷ Kar zadeva vprašanje, kdo je Trubarja povezal z Bonomom, ni nemogoče, da bi ključno vlogo pri tem odigral prav izanski župnik Lenart Bonomo, škofov bratranec. Še pred odhodom na Ig naj bi Lenart župnikoval v domači tržaški škofiji, v župnijah Brezovica in Hrušica v Brkinih, na tleh sosednje koprške škofije pa je zasedal častni kanonikat kolegiatnega kapitlja v Piranu.⁷⁸ Kdaj je Lenart postal župnik na Igu, lahko žal le ugibamo. V računski knjigi upravitelja gospostva Turjak Janeza Mordaxa iz srede drugega desetletja 16. stoletja se kot izanski župnik navaja »Doctor von Igg«,⁷⁹ ki pa ga lažje istovetimo z leta 1519 umrlim dr. Michaelom z Iga (Michael von/de Igg), kanonikom *ad baculum* in generalnim vikarjem ljubljanske škofije.⁸⁰ Glede na zbrane podatke bi Lenart izansko župnijo, kjer so imeli pravico do imenovanja župnikov oziroma župnijskih vikarjev ljubljanski škofje, lahko prejel bodisi po Mihaelovi smrti bodisi že nekoliko prej. Da bi Lenart prišel župnikovat na Ig v zadnjih letih 15. stoletja,⁸¹ ni povsem izključeno, vendar pa bi ga omenjeni turjaški upravitelj Mordax najverjetneje poimenoval z osebnim imenom in/ali priimkom in ne samo z doktorskim naslovom. Zanimivo je, da sta si tako Peter Bonomo kot njegov pozakonjeni sin Ludvik (Ludovico)⁸² prizadevala, da bi župnija Ig ostala v rokah katerega od duhovnikov iz tržaškega kroga. Peter se je v zvezi z izpraznjeno izansko župnijo obrnil na ljubljanskega škofa Kristofa Rav-

barja. V pismu sorodniku Janezu Krstniku Bonomu, poslanem 17. marca 1526 iz Laškega, škof obžaluje Lenartovo smrt, ki naj bi sprožila »pravi lov« na Lenartove cerkvene beneficije. Pri tem o izanski župniji zapiše, da si glede nje ne gre delati utvar. Ljubljanski škof mu je odpisal, da je župnijo že obljubil nekemu drugemu, in mu dal vedeti, naj se ne vmešava.⁸³ Na Igu bi pokojni Lenart vsekakor lahko spoznal oba, Trubarjevega očeta Miho in šolajočega se Primoža, najsi je tu župnikoval (in živel) »dolgo vrsto let« najsi je na Ig prihajal samo občasno.⁸⁴ Na možnost, da je na Igu z Lenartom prišel v stik Trubarjev oče, je leta 1923 opozoril France Kidrič,⁸⁵ razprava Borisa Golca iz leta 2008 pa to možnost razširja na Primoža. Pri sedežu izanske župnije, na Studencu, je namreč v letih, ko je Primož »pridobival prva znanja ali obiskoval že nadaljevalni pouk«, deloval učitelj.⁸⁶ Za Primoža z Rašice, nadarjenega za petje in še kaj, bi Lenart Bonomo lahko slišal tudi od Gregorja, izanskega učitelja (in organista?), v virih dokumentirane med letoma 1493 in 1519.⁸⁷ Seveda bi mogel Trubarja prav tako priporočiti kdo drug, tudi neposredno škofu Bonomu. Kidrič v tej zvezi omenja morebitnega Trubarjevega sorodnika Gregorja Trubarja iz Vipave, kjer je bil od konca 15. stoletja župnik prav Peter Bonomo.⁸⁸ Med drugimi cerkvenimi osebami, ki bi jim bil Trubar lahko hvaležen za dragocene vezi s Trstom, navedimo vsaj ljubljanskega škofa Ravbarja (1488/1494–1536), čigar oče in pozneje bratranec sta opravljala službo tržaškega glavarja.⁸⁹ Kar zadeva plemiče laiškega stanu, ne gre pozabiti na Auersperge in Lamberge, sorodstveno povezane lastnike sosednjih gradov Turjak in Ortnek.⁹⁰ Trojan Auersperg, zemljiški gospod raških Trubarjev v prvih desetletjih 16. stoletja, je po letu 1511 navsezadnje veliko časa preživel na Dunaju, kjer se je v letih 1517–1523 pogosto zadrževal tudi škof Bonomo.⁹¹ Trojan je umrl 8. septembra 1541,⁹² slabe tri mesece potem, ko naj bi Trubar na Dunaju branil Bonomove interese v socerbski zadevi.

⁷⁴ Prav tam: »Item reliquit vrsę [Vrsę] ancillę suę suas domunculas quas habet in Igg dioecesis Laybacensis et fundos decem [...]. Item reliquit Gericę filię antedictę urşę [Urşę] fundos quinque [...].«

⁷⁵ Brazzano, *Pietro Bonomo*, str. 280.

⁷⁶ Prim. Golec, Kdo in od kod, str. 46–47.

⁷⁷ Rupel, *Primož Trubar*, str. 23; Pisma *Primoža Trubarja*, str. 29.

⁷⁸ Žvab, Črtica o Primoži Trubarji, str. 43; Baraga, Župnija Ig, str. 79. Prim. Brazzano, *Pietro Bonomo*, str. 129, op. 75.

⁷⁹ ARS, SI AS 1074, 46u, str. 26. Pdf digitalnih posnetkov knjige je dostopen na spletni strani <http://arsq.gov.si/Query/detail.aspx?ID=322227> (Datoteke). Prim. Preinfalk, Zemljiško gospostvo Turjak, str. 26; Baraga, Župnija Ig, str. 97.

⁸⁰ Žnidaršič Golec, *Duhovniki kranjskega dela*, str. 265.

⁸¹ Žvab, Črtica o Primoži Trubarji, str. 43.

⁸² Prim. Rill, Bonomo, Pietro.

⁸³ »De la pieve de Iiga non bisogna poner fantasia perché lo episcopo labacense mi ha rescripto haverla promessa et mi converà che io non me impedisca.« Za župnijo se je nekaj časa potegoval tudi Ludvik Bonomo, ki pa naj bi svojo kandidaturu prepustil Tristanu (Goini): »Et benche Ludovico habi date le sue preces a pre' Tristano« (Brazzano, *Pietro Bonomo*, str. 288).

⁸⁴ Prim. Žvab, Črtica o Primoži Trubarji, str. 43; Kidrič, Ogrodje za biografijo, str. 63; Golec, Trubarjeve prve šole, str. 14.

⁸⁵ Kidrič, Ogrodje za biografijo, str. 63; Golec, Trubarjeve prve šole, str. 14–15.

⁸⁶ Golec, Trubarjeve prve šole, str. 11–14.

⁸⁷ Prim. prav tam, str. 13–14.

⁸⁸ Kidrič, Ogrodje za biografijo, str. 59, 63. Več v Golec, Trubarjev rod, str. 375–376.

⁸⁹ Prim. Andrejka, Ravbar, rodbina; Brazzano, *Pietro Bonomo*, str. 286–287.

⁹⁰ Golec, Trubarjeve prve šole, str. 23.

⁹¹ Prim. Rill, Bonomo, Pietro.

⁹² Preinfalk, *Auerspergi*, str. 90–91, 507.

Če dozdašnjim Trubarjevim biografom očitno ni bilo znano, da je tržaški škof Peter Bonomo 15. junija 1541 Trubarja imenoval za svojega pooblaščenca v sporu s socerbskim kastelanom Martinom Kusmanom, pa to ne velja za podatek, da je Trubar leta 1526 vsaj dvakrat nastopil kot priča v družbi Bonomovih duhovnikov, uradnikov in laiških zaupnikov. Pozornejše branje notarske listine z dne 18. junija 1526, ki Trubarja predstavlja kot Bonomovega služabnika (*servitor*) – kot tudi listine z dne 7. marca 1526 –, kljub temu ni odveč. Pomaga nam na novo osvetliti vprašanje Trubarjevih prvih stikov in njegove uveljavitve na Bonomovem škofovskem dvoru. Da je imelo tržaško okolje na Trubarjevo kariero velik vpliv, se lahko prepričamo tudi z analizo širšega konteksta zapisov iz leta 1541, v katerih se Trubar pojavlja v različnih vlogah. Kot relevantno se nam v tej zvezi kaže zlasti vprašanje, ali naj Trubarjevo drugo neposredno izpričano bivanje v Trstu še naprej postavljamo v advent 1540. Glede na pretres zadevnih pričevanj se zdi namreč verjetneje, da se je Trubar v Trstu nastanil zgodaj spomladi 1541. Vsekakor bi spremenjeno datiranje zahtevalo nov premislek tudi o okoliščinah, ki so Trubarja po desetletju in več znova tesneje navezale na Trst in na za protestantizem vse bolj zavzetega škofa Bonoma.

Priloga: Transkripcija prepisa notarske listine z dne 15. junija 1541⁹³

In Christi nomine amen. Anno Circumcisionis eiusdem millesimo quingentesimo quadrigesimo primo, indictione XIII. die vero Mercurii XV. mensis Junii. Actum in ecclesia cathedrali sancti Justi civitatis Tergesti presentibus venerabilibus viris domino presbitero Jacobo de Mirissa, canonico Tergestino, et domino presbitero Francisco de Rubeis, capellano et sacrista dicte ecclesie testibus ad hec habitis et specialiter rogatis. Ibique constitutus reverendissimus in Christo pater dominus dominus Petrus Bonomus Dei et apostolicę sedis gratia episcopus et comes Tergestinus, sed omni meliori modo, via, jure et forma, quibus magis, melius et efficacius fieri potuit et debuit, ac potest et debet, fecit, constituit, creavit ac solemniter ordinavit venerabilem virum dominum presbiterum Primum Trubar capellanum eiusdem domini constituentis, suum verum, certum, legitimum et indubitatum procuratorem, nuncium et commissarium specialem, nominatim et expresse ad comparandum tam coram sacra regia Maiestate, domino suo gratissimo quam coram excelsis et clarissimis consiliis sacrae regiae Maiestatis in Vienna,

causa et occasione quarundam differentiarum et controversiarum, quas habuit et habet contra et adversus magnificum et clarissimum dominum Martinum Cusman castellanum Sancti Servuli sive eos flegaros super decimis, redditibus et proventibus ac jurisdictionibus sui episcopatus Tergestini sibi occupatis et impeditis: ad dicendum, allegandum, producendum et ostendendum jura quęcunque ad ipsum suum episcopatum pertinentia et spectantia, et ad contradicendum, opponendum, excipiendum et de nullitate et invaliditate dicendum, contra et adversus omnia et singula, di[cenda],⁹⁴ producenda et alleganda per partem adversam. Nec non ad instandum et petendum per prefatam sacram regiam Maiestatem sive eius excelsissima consilia, sit legi servari et manuteneri, auctoritatem, immunitatem, libertatem, prout⁹⁵ et antiquas et laudabiles consuetudines, tam ecclesie episcopali et precessoribus suis quam ipsi domino constituti moderno episcopo concessas, approbatas et observatas, et generaliter, ad omnia alia et singula agenda, procuranda, impetranda et obtinenda, quae ipsi domino procuratori visa fuerint opportuna et necessaria, etiam si talia forent, quae mandatum exigerent magis speciale, quam sit expressum, et quę ipse met dominus constituens facere posset, si personaliter interesset, dans et concedens ipsi domino procuratori auctoritatem unum vel plures procuratores substituendi, cum simili vel limitata potestate, et illos revocandi. Promittens mihi notario infrascripto, uti publicę personę stipulanti vice et nomine omnium et singulorum, quorum interest aut inter esse poterit quomodo libet in futurum, se perpetuo habiturum, ratum, gratum et firmum quicquid per dictum eius procuratorem aut eius substitutum actum, factum, gestum et procuratum fuerit, et illis non contra facere vel venire per se vel alios aliqua ratione vel causa de iure vel de facto sub obligatione omnium bonorum sui episcopatus presentia, et futura. [...] ⁹⁶

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

ADT – Archivio storico diocesano di Trieste
Carteggio Miscellaneo (1406–1802)

ARS – Arhiv Republike Slovenije
SI AS 308, Zbirka testamentov Deželnega sodišča v Ljubljani
SI AS 1074, Zbirka urbarjev

⁹³ ADT, Carteggio Miscellaneo, busta 1, »Ex lit. B/6«. Prepis je sočasen. V zvezi s transkripcijskimi načeli gl. *Priporočila za izdajanje zgodnjenovoveških virov*, ki jih je za Acta Ecclesiastica Sloveniae 23 leta 2001 prevedel France Baraga. Kolegu Baragi se zahvaljujem tudi za pozorno branje pričujoče transkripcije.

⁹⁴ Beseda je zaradi poškodbe ob desnem robu dopolnjena v skladu s kontekstom.

⁹⁵ Mesto je zaradi samolepilnega traku slabo berljivo, besedo je morda treba brati kako drugače.

⁹⁶ Sklepni del besedila manjka.

LITERATURA

- Baraga, France: Župnija Ig in njeni duhovniki. *Župnija sv. Martina na Igu. Ob 300-letnici župnijske cerkve* (ur. Martin Hostnik in Maja Zupančič). Ljubljana: Salve, 2011, str. 75–126.
- Brazzano, Stefano: *Pietro Bonomo (1458–1546), diplomatico, umanista e vescovo di Trieste. La vita e l'opera letteraria*. Trieste: Parnaso, 2005.
- Brendle, Franz in Peter Riethe: Die Leichenpredigt Jakob Andreaes für Primus Truber. *Primus Truber 1508–1586. Der slowenische Reformator und Württemberg* (ur. Sönke Lorenz, Anton Schindling, Wilfried Setzler). Stuttgart: W. Kohlhammer, str. 23–66.
- Cavazza, Silvano: Bonomo, Vergerio, Trubar. Pro-paganda protestante per terre di frontiera. »La gloria del Signore«: la riforma protestante nell'Italia nord-orientale. Mariano del Friuli (GO): Edizioni della Laguna, 2006, str. 90–157.
- Cavazza, Silvano: Bonomo, Vergerij, Trubar. *Stati inu-obstati 5/6*, 2007, str. 62–81.
- Cuscito, Giuseppe: *Trieste, diocesi di frontiera. Storia e storiografia*. Trieste: Editreg, 2017.
- Darovec, Darko: *Notarjeva javna vera. Notarji in vicedomini v Kopru, Izoli in Piranu v obdobju Beneške republike*. Koper: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, 1994.
- Della Croce, Ireneo: *Historia Antica, e Moderna, Sacra, e Profana, Della Citta Di Trieste*. Venetia: Girolamo Albrizzi, 1698.
- Golec, Boris: Kdo in od kod je bil pravzaprav Primož Trubar? Trubarjev novi »rojstni list« in popravljen »osebna izkaznica«. *Vera in hotenja. Študije o Primožu Trubarju in njegovem času* (ur. Sašo Jerše). Ljubljana: Slovenska matica, 2009, str. 45–64.
- Golec, Boris: Najzgodnejša pričevanja o Primožu Trubarju. Omembe, podpisi in pečati med letoma 1526 in 1545. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 79 (n. v. 44), št. 3–4, 2008, str. 24–41.
- Golec, Boris: Trubarjev rod in priimek na Slovenskem. Po sledih »izginulega« rodu in rodbinskega imena očeta prve slovenske knjige. *Kronika* 58, 2010, št. 2, str. 347–382.
- Golec, Boris: Trubarjeve prve šole. *Šolska kronika* 17 (41), 2008, št. 1, str. 7–27.
- Höfler, Janez: *O prvih cerkvah in župnijah na Slovenskem. K razvoju cerkvene teritorialne organizacije slovenskih dežel v srednjem veku*. Ljubljana: Viharnik, 2016².
- Jacobson Schutte, Anne: *Pier Paolo Vergerio. The Making of an Italian Reformer*. Genève: Droz, 1977.
- Jenko Kovačič, Ana: Javna oblast tržaških škofov v mestu Trst od sredine 10. do konca 13. stoletja skozi prizmo odnosov s tržaško komuno. *Kronika* 67, 2019, št. 3, str. 367–382.
- Kidrič, France: Ogradje za biografijo Primoža Trubarja. *Izbrani spisi*, zv. 1. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1978, str. 57–113.
- Kosi, Miha: *Spopad za prehode proti Jadranu in nastanek »dežele Kras«*. *Vojaška in politična zgodovina Krasa od 12. do 16. stoletja*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2018.
- Orožnova zgodovina dekanije Laško* (prev. Jože Maček). Celje: Celjska Mohorjeva družba; Društvo Mohorjeva družba; Laško: Knjižnica, 2009.
- Pisma Primoža Trubarja* (ur. Jože Rajhman). Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1986.
- Preinfalk, Miha: *Auerspergi. Po sledih mogočnega tura*. Ljubljana: Založba ZRC, 2005.
- Preinfalk, Miha: Zemljiško gospostvo Turjak pod taktirko Hansa Mordaxa (1514–1515). *Kronika* 46, 1998, št. 1–2, str. 13–33.
- Premk, Francka: Primož Trubar e i suoi rapporti con Trieste e la cultura religiosa italiana del'500. *Studi Goriziani* 82, 1995, št. 82, str. 35–42.
- Primož Trubar. Nemški spisi 1550–1581* (ur. Edvard Vrečko). Zbrana dela Primoža Trubarja, zv. 11. Ljubljana: Pedagoški inštitut, 2011.
- Primus Trubers Briefe mit den dazugehörigen Schriftstücken* (ur. Theodor Elze). Tübingen: Litterarischer Verein in Stuttgart, 1897.
- Priporočila za izdajanje zgodnjenoovoveških virov* (prev. France Baraga). Ljubljana: Inštitut za zgodovino Cerkev pri Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani, 2001 (*Acta Ecclesiastica Sloveniae*, 23).
- Rupel, Mirko: *Nove najdbe naših protestantik XVI. stoletja. Neue Funde unserer Protestantica des XVI. Jahrhunderts*. Ljubljana: SAZU, 1954 (Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za filološke in literarne vede, Dela 7, Inštitut za literature 2).
- Rupel, Mirko: *Primož Trubar. Življenje in delo*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1962.
- Rupel, Mirko: *Primus Truber. Leben und Werk des slowenischen Reformators*. München: Südosteuropa-Verlagsgesellschaft m. b. H., 1965 (Südosteuropa-Schriften, 5. Band).
- Sagadin, Štefan: Dvor avstrijske vladarske hiše. *Slovenski pravnik* 33, 1917, št. 5/12, str. 87–96.
- Sapač, Igor: *Grajske stavbe v zahodni Sloveniji*, knj. V (Kras in Primorje). Ljubljana: Viharnik, 2011.
- Slovenski zgodovinski atlas* (ur. Drago Bajt in Marko Vidic). Ljubljana: Nova revija, 2011.
- Srbik von, Heinrich: *Die Beziehungen von Staat und Kirche in Österreich während des Mittelalters*. Innsbruck: Verlag der Wagner'schen Universitäts-Buchhandlung, 1904 (ponatis 2010).
- Štoka, Peter, Salvator Žitko in Helena Seražin: *Albanske plemiške družine v beneškem Kopru v jubilejnem letu palače Bruti*. Koper: Kulturno društvo Albancev Slovenske Istre, 2015.
- Vilfan, Sergij: *Pravna zgodovina Slovencev*. Ljubljana: Slovenska matica, 1996².
- Žnidaršič Golec, Lilijana: *Cerkvene ustanove in službe*

v zgodnjem novem veku na Slovenskem. Škofovstvo, arhidiakonastvo, župništvo. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2015.

Žnidaršič Golec, Lilijana: *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije do tridentinskega koncila*. Ljubljana: Inštitut za zgodovino Cerkve pri Teološki fakulteti, 2000 (Acta Ecclesiastica Sloveniae, 22).

Žnidaršič Golec, Lilijana: *Konfesionalna mobilnost na Slovenskem v zgodnjem novem veku*. Katoličani, luterani, kalvinci, judje. *Družbena in identitetna mobilnost v slovenskem prostoru med poznim srednjim vekom in 20. stoletjem* (ur. Boris Golec). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2019, str. 407–445.

Žvab, Lovro: Črtica o Primoži Trubarji. *Ljubljanski zvon* IV, 1884, zv. 1, str. 41–45.

SPLETNA BIOGRAFSKA GESLA

Andrejka, Rudolf: Ravbar, rodbina = <https://www.slovenska-biografija.si/rodbina/sbi488119/> (pridobljeno 7. 7. 2019).

Rajhman, Jože: Trubar, Primož (1508–1586) = <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi729148/> (pridobljeno 14. 7. 2019).

Rill, Gerhard: Bonomo, Pietro = http://www.treccani.it/enciclopedia/pietro-bonomo_%28Dizionario-Biografico%29/ (pridobljeno 26. 6. 2019).

Rozzo, Ugo: Della Rovere, Giulio = http://www.treccani.it/enciclopedia/giulio-della-rovere_%28Dizionario-Biografico%29/ (pridobljeno 17. 7. 2019).

S U M M A R Y

Primož Trubar – *servitor* and *commissus specialis* of Pietro Bonomo, Bishop of Trieste. A contribution to Trubar's biography

At the focus of the contribution are two notary documents, dated 18 June 1526 and 15 June 1541, respectively. In the first, Trubar is referred to as the *servitor* and in the second as the *procurator, nuncius, et commissus specialis* of Pietro Bonomo, Bishop of Trieste from 1502 to 1546. Since the more recent record has to date not been presented to general public, it is addressed before its earlier counterpart, which has already been cited in literature several times. The earlier source informs the reader that on 18 June 1526, Pietro Bonomo, “bishop and imperial count palatine,” assigned a citizen of Dubrovnik, Jurij's son Mihael, to the position of notary public. Aged about eighteen at the time, Trubar, “servant to

the reverend Lord Bishop,” acted as a witness to the notarization of the document. One decade and a half later, on 15 June 1541, Bishop Bonomo appointed Trubar as his special representative in a dispute with Martin Kusman (Cusman), the castellan of Socerb, who was allegedly responsible for the alienation of tithes, revenues and rights pertaining to the Bishops of Trieste. Serving as Bonomo's representative, Trubar was to demonstrate the Trieste Bishops' entitlement to the “contested” tithes, revenues, and rights before King Ferdinand I and his councillors in Vienna, while rebutting the evidence brought forth by the opposing party. How well Trubar represented Bonomo in this matter remains unclear. However, a careful reading of other Trieste records from 1526 and 1541 that mention Trubar casts a new light on several aspects of his presence in Trieste. Among the most relevant questions that bring or call for a new consideration are especially that of Trubar's first contacts with Bonomo's episcopal court and the question of whether the beginning of Trubar's second, directly mentioned stay in Trieste should indeed be set to the Advent of 1540. Namely, Trubar's activities in the city are only documented for the period from 7 April to 9 August 1541. The full text of the transcribed notary document from mid-June 1541, which was hitherto unknown to Trubar's biographers, is published in the Annex.

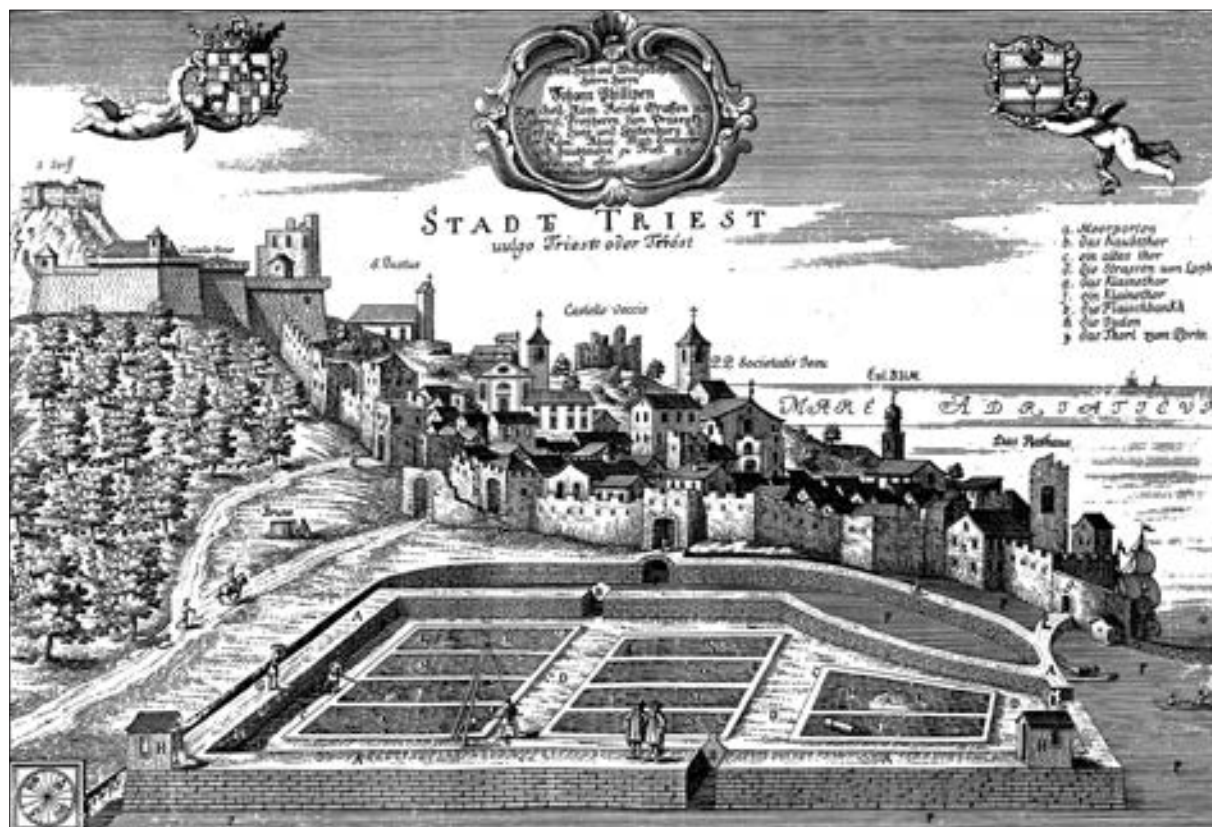
R I A S S U N T O

Primož Trubar – *servitor* e *commissus specialis* del vescovo di Trieste Pietro Bonomo. Contributo alla biografia di Trubar

Il fulcro del presente contributo è lo studio di due atti notarili, datati 18 giugno 1526 e 15 giugno 1541. Nel primo atto, Trubar fu designato come *servitor*, nel secondo, invece, come *procurator, nuncius, et commissus specialis* del vescovo di Trieste Pietro Bonomo (1502–1546). Dal momento che il testo più recente non è stato ancora presentato al grande pubblico, sarà trattato nell'articolo prima di quello più antico che in letteratura è già stato menzionato numerose volte. Una fonte più antica racconta al lettore che il 18 giugno 1526, Pietro Bonomo, in qualità di «vescovo e conte palatino imperiale», nominò come notaio pubblico un cittadino di Dubrovnik, Michele, figlio di Yuri. A quel tempo, Trubar, pressappoco diciottenne, «servitore del reverendo signor vescovo» era presente in qualità di testimone all'autenticazione del documento. Un decennio e mezzo più tardi, il 15 giugno 1541, il vescovo Bonomo nominò Trubar suo plenipotenziario speciale nella disputa con Martin Cusman, castellano del maniero di Socerb (San Servolo). Cusman sarebbe stato presumibilmente responsabile della sottrazio-

ne di decime, redditi e diritti appartenenti ai vescovi di Trieste. In qualità di plenipotenziario di Bonomo, Trubar avrebbe dimostrato a Vienna, dinanzi al re Ferdinando I e ai suoi consiglieri, il diritto dei vescovi di Trieste di »contestare« le decime, i redditi e i diritti in questione e di invalidare le prove presentate dalla parte opposta. Quanto successo avesse avuto Trubar nel ruolo di plenipotenziario di Bonomo in questo caso al momento non è noto. Comunque sia, una lettura più approfondita di altri documenti triestini del 1526 e del 1541 in cui viene citato Trubar, ci aiuta a far luce su diversi aspetti della presenza di Trubar a

Trieste. Tra le questioni che richiedono o inducono ad una nuova riflessione, sono rilevanti soprattutto i primi contatti di Trubar con la corte del vescovo Bonomo e il dubbio che la seconda permanenza a Trieste direttamente raccontata da Trubar fosse davvero iniziata nell'Avvento del 1540. L'attività di Trubar nella città è infatti documentata solo per il periodo dal 7 aprile al 9 agosto 1541. Il testo completo della trascrizione dell'atto notarile, evidentemente sconosciuto ai biografi di Trubar e risalente a metà giugno del 1541, è pubblicato in Allegato.

Upodobitev Trsta s konca 17. stoletja (Valvasor, Die Ehre, III, str. 589/599).